HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שינה ויין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם לצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: **מתני'** [א]הבא במחתרת נידון על שם סופו [ב]היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור: **גמ'** (א)אמר רבא מאי טעמא דמחתרת [ג]חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה (ב)והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו אמר רב (ג)הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קננהו א] °אמר (ד)רבא [ד]מסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא והאלהים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכוונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא (ה)[ה]אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס (ו)בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אביי (ז)[ו]הגונב כיס בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד [ז]והלכתא דשדנהו בנהרא רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב ת"ר [1]אין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה [ח]אלא אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא לא קשיא

כאן

גמ' מגמר. מכלה: **למודו.** מה שהורגל בבשר ויין: (ח)**שקט לצדיקים הנייה להם והנייה לעולם.** שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות: **מתני' הבא במחתרת.** שאמרה תורה יהרג: **נידון על שם סופו.** דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג בעל הבית כשיעמוד כנגדו להציל ממונו: **יש לו דמים חייב.** אם אינו ראוי ליהרג כגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי להרוג את אביו הבא עליו במחתרת משום דרחמי האב על הבן ולא בא על עסקי נפשות ואי הוה קאי בריה לאפיה להציל ממונו אין בדעתו של אביו להורגו: **חייב.** לשלם החבית כשאר מזיק: **אין לו דמים.** כגון שאר כל האדם שניתן רשות לבעל הבית להורגו פטור מלשלם דחיוב מיתה וחיוב תשלומין באין כאחד ואע"פ שניצל פטור מן התשלומין דקי"ל (כתובות דף לה.) חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין: **גמ' מאי טעמא דמחתרת.** שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו: **חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו.** שרואה שאחר נוטלו ושותק הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומימר אמר הגנב אי אזילנא לגביה קאי באפאי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומלמדתך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרגו: **הבא במחתרת.** חתר את הבית ממש: **פטור.** מלהחזירם אע"פ שהם קיימין: **בדמים קננהו.** בדמי נפשו קנאן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתם: **מסתברא מילתא דרב.** דפטור בששבר בין עכשיו בין לאחר זמן דליתנהו ותשלומין מדידיה לא מצינן לחיוביה במקום מיתה: **אבל נטל לא.** מסתברא בהא מילתא דרב דפטר בה דכיון דקיימין הן כל היכא דאיתנהו דמרייהו נינהו ואין זה חייב בתשלומין דפקדון בעלמא נינהו גביה: **והאלהים.** שבועה אמר רב דפטור ואפי' איתנהו וטעמא מהכא (ט)דהאי אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמודה בהו רב דלא קנה וחייב להחזיר אחרי כן אמרינן דאפילו נאנסו מיניה משבאו לרשותו חייב להחזיר דמיהן אלמא לא אמרינן פקדון הוו גביה ואבדו לבעלים אלא אמרינן ברשותו הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים אע"פ דאיתנהו אמרינן לאו פקדון נינהו אלא ברשותו ובאחריותו קיימי וכי גבו להו בי דינא מיניה יש כאן תשלומין עם חיוב מיתה כאילו גובין משאר נכסים: **ולא היא.** מסקנא דמילתא דרבא הוא. ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייבין באחריותו לאו קנין הן לו להיות כשאר נכסיו דכי אוקמיה רחמנא ברשותיה וחייב את הגזלנין לשלם ה"מ לענין שלומי דלא מצי למימר ליה נאנסו דאשכחן בשומרין דחייבן הכתוב לישבע אם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח אע"ג דטעין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גזלן בשליחות יד: **אבל לענין מקנא.** לא קני אם קיימין הן אצלו והוא היה בא לעכבו ולומר דמים אני מחזיר לך לא קני ומהדר להו בעינייהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי אמר ליה נאנסו ומיפטר משום דלא גרע גזלן משואל דמשום דכל הנאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא בעינא הא נמי כל הנאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם.** אפילו שלא בכונה: **קשיא.** קשיא מתניתין לתרוצא אליבא דרב. ומ"מ תיובתא לא הוי דלאו בהדיא קתני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדוחקא כדשנין דמשום רישא נקט שבר והיינו דאיכא בין קושיא לתיובתא: לרבא פריך דאמר נטל דליתנהו חייב: **מתיב רב ביבי. הגונב כיס בשבת.** שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהוציאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה: **שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת.** ובשביל חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשנוי רשות שהוציאו מרשות הבעלים. וצירף ידו למטה משלשה וקבלה בידו דידו חשובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאן הגבהה והכי מוקים לה בכתובות [לא:]: **פטור.** מתשלומין. אלמא אע"פ שהכיס והמעות קיימין אמרינן בדמי קננהו ולא מפקינן ליה מיניה ותיובתא דרבא דאמר נטל לא: **והלכתא.** הא דקתני פטור כגון דשדנהו בנהרא דליתנהו: **דכרי.** אילים: **אהדרינהו ניהליה.** הגנבים: ה"ג **ת"ר אין לו דמים אם זרחה וגו' אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'.** אין לו דמים וסמיך ליה אם זרחה השמש ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שברור לך שלהרגך בא אם תעמוד כנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ותניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו.** אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שברור הדבר לך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד כנגדו להציל ממונך מידו לא יהרגך ואם לאו שספקא הוא לך הרגהו. קשיין אהדדי:

מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל תנינא ושיבר את החבית פטור ויש לומר אי ממתני' ה"א שיבר בעודו במחתרת קמ"ל רב אפילו שיבר אחר כך: **אפילו** נטל. תימה הא תנן במרובה (ב"ק דף סב:) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל פירוש כדדרשינן (י) וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ואמר רב בגמרא (כ) לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגגו חצירו וקרפיפו דלאו בר קטלא הוא דבעי התראה אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו דלקמן: **לא** קבלינהו הואיל ונפק מפומיה דרב. תימה הא מיחייב לצאת ידי שמים כדאמר בפ' הפועלים (ב"מ דף צא. ושם) גבי החוסם פרה ודש בה (ל)(ואתנן) אסרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן °לא היו רוצים להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם:

כאן

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ט סמג לאוין קס טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף א בהג"ה:

לד ב מיי' שם הלכה יג:

לה ג מיי' שם הלכה ט:

לו ד מיי' שם הלכה יג במגיד משנה:

לז ה מיי' פ"א מהל' חובל הלכה יא ופ"ו הלכה א סמג עשין ע' טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף א וסי' תכא סעיף ג:

לח ו ז מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ב [טוש"ע חו"מ סי' שנא]:

לט ח מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ז בהשגת ראב"ד במ"מ [והל"י] סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף א בהג"ה:

◆

מוסף רש"י

חזקה אין אדם מעמיד עצמו. מלהציל את ממונו מיד גנב, והאי גנב דאתי במחתרת מידע ידע דקאי בעל הבית באפיה ואדעתא דהכי אתא, דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה, ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והתורה אמרה לו כאן אחרי שבא להורגך השכם להורגו (יומא פה:) וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו (שמות כב א ובעי"ז ברכות נח.). **בדמים קננהו.** דהבא במחתרת בר מיתה הוא, כדכתיב אם במחתרת ימצא הגנב וגו' (ב"ק קיד:). **הגונב כיס בשבת.** הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרה"ר (כתובות לא.). **חייב.** בתשלומין ואע"פ שנדון בנפשו (שבת צא:) דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה, דליכא הכא שתי רשעיות ביחד (רשב"ם ב"ב פו.). **שכבר נתחייב בגניבה.** בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים (שבת צא:) דהגבהה קונה בכל מקום וקמה ליה ברשותיה אף להתחייב באונסין (כתובות לא.). **היה מגרר ויוצא.** שלא קנאה בהגבהה (שבת צא:) שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים (כתובות לא.). **פטור.** מתשלומין. שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא, דרה"ר לאו מקום קנייה היא, ומוקי לה בצדי רה"ר, אי נמי שצירף ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא:).

מסורת הש"ס

א) יומא פה:, ב) [ברכות נח: ודף סב:], ג) [ב"ק קיד:], ד) רבה. רש"ל, ה) ב"ק כו. ע"ש, ו) [עי' תוס' יבמות נג: ד"ה הבא על וכו'], ז) כתובות לא. ב"ב פו. שבת צא: [תוספתא ב"ק פ"ט], ח) [דיבור זה שייך לעיל במשנה עא:], ט) נ"ל דהא, י) [שם סט:], כ) [שם סז:], ל) [נ"ל אתנן],

◆

תורה אור השלם

1. אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים: אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ:

שמות כב א-ב

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא. כעין זה כתובות קב ע"ב גיטין יג ע"ב: **תוס'** ד"ה לא. **לא היו רוצים** להחזיר. עי' טורי אבן חגיגה באבני שוהם דף י ע"א ד"ה נפש:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר רבא מסתברא מלתא דרב. נ"ב עי' כתובות לד: תוס' ד"ה אבל וגרסתם היה כאן אמר רבה וכו' ומהתימה על הגאון מהר"י פיק שלא ציין עליהם בש"ס החדשים:

אב